

Роль музики у соціальній адаптації дітей дошкільного віку

Анотація: у статті наводяться результати дослідження використання музики у соціальній адаптації дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: адаптація, соціальна адаптація, музика.

Kostuhina L., Boycheva A.

The role musicin social adaptation of preschool

Summary: The results of research use of different kinds of music in the social adaptation of preschool'schildren is considered in the article.

Keywords: adaptation, social adaptation, music.

Адаптація як загальна, універсальна властивість живого організму забезпечує його життєздатність в умовах проживання, що змінюються, і є процесом адекватного пристосування функціональних і структурних елементів до довкілля [5, с.445].

Соціальна адаптація – здатність передбачити і заздалегідь підготуватися до змін зовнішнього середовища. Ця висока адаптивна здатність не є природженою, вона розвивається як наслідок зв'язків людини із середовищем, що постійно розширюється.

У педагогічній науці адаптація розглядається як засіб пристосування, що створює умови для найбільш оптимального існування організму. З урахуванням цього положення прийнято виділяти фізіологічну, напружену і патологічну адаптації. Фізіологічна адаптація - це реакція, що найбільш повно відповідає потребам ситуації. Якщо ж виникає необхідність якоїсь зміни або перебудови форм реагування, то зацікавлені системи починають працювати інтенсивніше, оскільки всяка перебудова реакції вимагає посилення функції. При цьому виникає стан, який означає напружену адаптацію. Якщо в результаті такої напруги відбувається бажана перебудова, формується стан фізіологічної адаптації нової якості. Якщо ж адаптаційні можливості організму перевищуються, то функціональні системи починають працювати в

несприятливих режимах. Це форма патологічної адаптації. При перевищенні можливостей системи адаптаційних механізмів виникає реакція, що називається стресом. Залежно від того, яка система найбільш зацікавлена в цій реакції, розрізняють больовий, психічний або емоційний стреси [3, с.5].

Проблема адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу була предметом досліджень Н. Кириченко, Г. Марченко, Т. Науменко, З. Плохій, Є. Стрюк. Визначаючи її як медико-педагогічну, Н. Аксарина, Р. Тонкова-Ямпольська приходять до висновку, що для її вирішення необхідно створити умови, що задовольняють потреби дітей в спілкуванні, забезпечити спадкоємність сімейного і громадського виховання, належне медичне обслуговування і правильну організацію виховного процесу [1; 6].

Стан «адаптаційного синдрому» у дошкільників виникає у зв'язку з фізіологічною незрілістю в цьому віці адаптаційних механізмів, які змінюються під впливом соціального середовища. Тому коли дитина опиняється в нових соціальних умовах, стикається зі зміною звичайного розкладу та способу життя, з необхідністю прийняття нового соціального статусу, у неї спостерігаються численні прояви неадекватної поведінки, непорозуміння з людьми, різні захворювання.

До основних педагогічних умов успішної адаптації дітей до дошкільного навчального закладу вчені відносять наступні: створення позитивного емоційного стану; активізація соціальних контактів; зниження рівня тривожності, агресивності і незахищеності; збагачення їхнього емоційного і соціального досвіду; організація різноманітної і цікавої діяльності, що сприяє стимуляції пізнавальної активності дітей.

Дослідження багатьох учених довели, що універсальним механізмом адаптаційного процесу є емоційне реагування організму на довкілля. Завдяки емоціям можливо здійснювати вплив на стратегію поведінки особистості в період її адаптації до нових соціальних умов.

Дослідження, проведені Р. Тонковою-Ямпільською, Т. Жаровцевою та іншими вченими показали, що емоціям належить провідне місце серед показників

адаптованості дитини до закладу громадського виховання. Від того, якими будуть емоційні переживання дитини в нових для неї соціальних умовах, залежить тривалість і ступінь складності адаптації до них. Позитивні емоції дитини формуються в практичній діяльності, в ході якої вона вступає в реальні стосунки з оточуючим світом, засвоює соціальні норми, набуває соціальної ролі, пристосовується до оточення [2; 6].

Метою проведеного нами дослідження було апробування методики успішної адаптації дітей старшого дошкільного віку до умов дошкільного навчального закладу засобами музичного мистецтва.

У результаті проведення констатувального експерименту були отримані такі дані: в період адаптації до умов дошкільного навчального закладу в поведінці дітей експериментальної групи переважали такі негативні стани як агресія і запальність (35%). Високий сумарний відсоток склали діти з проявами замкнутості і негативного сприйняття явищ життя (37%). Діти, здатні легко адаптуватися в нових соціальних умовах, склали 28%.

У контрольній групі відсоток агресивних і запальних дітей був нижчий і склав 21%. Проте, сумарна кількість дітей з проявами невпевненості, швидкій стомлюваності, високою вразливістю і негативним сприйняттям оточення, склало 51%. Відсоток дітей, здатних легко адаптуватися до нових соціальних умов, співпав з результатами експериментальної групи і склав 28%.

Одержані дані слугували підставою для проведення формувального експерименту.

У нашому дослідженні задля створення емоційно-сприятливої атмосфери в групі були розроблені такі музичні програми, як "Музична зустріч дітей" і "Пластичні етюди".

У програму "Музична зустріч дітей" були включені такі твори:

-для зменшення дратівливості, розчарування: І.С.Бах "Кантата" №2,

Л. Бетховен "Місячна соната", С. Прокоф'єв "Соната", С. Франк "Симфонія" ре мінор;

- для зменшення почуття тривоги, невпевненості: Ф. Шопен "Мазурка", І. Штраус "Вальси", А. Рубінштейн "Мелодія";
- для загального заспокоєння: Л. Бетховен "Шоста симфонія"(ч.2), І. Брамс "Колискова", Ф. Шуберт "АвеМарія", Ф. Шуберт "Анданте", Ф.Шопен. "Ноктюрн" соль мінор, К.Дебюссі. "Місячне світло";
- для підняття загального життєвого тону, поліпшення самопочуття, підвищення активності і поліпшення настрою: І.С. Бах "Прелюдія і fuga"мі мінор, Л. Бетховен Увертюра "Егмонт".

Також в цю програму включались пісенні привітання групи дитини, що прийшла вперше (наприклад, діти проспівували "Здоров, Толю"!; фразами у відповідь були - "Усім привіт", або "Добрий ранок").

При розробці програми "Пластичні етюди" ми спиралися на дослідження В. Нікітіна, який відмічав, що пластичні рухи сприяють звільненню емоційної сфери і за допомогою музичного ритму можна встановити рівновагу в діяльності нервової системи дитини, заспокоїти занадто збуджених і активізувати загальмованих дітей [4].

Ми пропонували здійснювати цю програму у формі довільних рухів дітей під такі музичні твори: Р. Вагнер "Пісня вечірніх зірок" з опери "Тангейзер", В.Белліні "Увертюра" до опери "Норма", Ф. Мендельсон "Блискуче каприччіо", Ж. Бізе "Сюїта" з опери "Кармен", К. Дебюссі "Іверія", І. Гайдн "Створення світу", Ф. Шопен "Прелюдії", І. Штраус "Вальси", Д. Верді, Мелодичні арії з опер", І.С.Бах "Концерт для двох скрипок з оркестром" ре мінор, "Оркестрова сюїта" до мажор(ч.2), Концерт № 5 "Бранденбургський" (ч. 2).

Порівняльний аналіз експериментальних даних, одержаних на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження, засвідчив відчутні позитивні зміни в адаптації дітей ЕГ до умов дошкільного навчального закладу. Так, в експериментальній групі на 17% менше, ніж в контрольній стало агресивно налаштованих дітей; з проявами замкнутості і негативного сприймання певних явищ життя дітей стало менше на 9%. У контрольній

групі показник кількості дошкільників, здатних легко адаптуватися, залишився на колишньому рівні (28%), тоді як в експериментальній групі знизився на 17% і став дорівнювати 11%. В експериментальній групі стало більше вихованців, що прагнули до внутрішньої гармонії і виявляли потребу в стабільності (на 11%).

Отже, результати дослідження підтвердили ефективність використаної нами методики адаптації дітей старшого дошкільного віку до умов дошкільного навчального закладу засобами музики.

Література:

1. Аксарина Н.М. Характер адаптации детей раннего возраста при поступлении в детское учреждение / Н.М. Аксарина, Л.Г. Голубева. – М.: Просвещение, 1974. - 39с.
2. Дёмина И.С. Роль эмоционального компонента в регуляции адаптационного периода дошкольников в круглосуточной группе / И.С. Дёмина, Т.Г. Жаровцева // Диагностика и регуляция эмоциональных состояний: Материалы Всесоюзного симпозиума / Под общ.ред. А.Я.Чебыкина. - М.: Ин-т психологии СССР, 1990. - ч.2. - С.30.
3. Казначеев В.П. Адаптация человека (социальные и медико-биологические аспекты) / В.П. Казначеев // Клинические и экспериментальные аспекты общей патологии. – Новосибирск, 1980. – С.5–8.
4. Никитин В.Н. Телесно-ориентированная и арт-терапия в работе с детьми и подростками: главы из монографии / В.Н. Никитин // Таврический журнал психиатрии. – 1999. –Т. 3. - №2. –С.231-234.
5. Солодков А.С. Адаптивные возможности человека / А.С. Солодков // Физиология человека. - 1982. - Т. 8. - №3. - С.445-449.
6. Тонкова-Ямпольская Р.В. Воспитателю о ребенке дошкольного возраста (от рождения до 7 лет) / Р.В. Тонкова-Ямпольская, Т.Я. Черток. - М.: Просвещение, 1987. – 223 с.